

STEBUKLINGASIS DIEVO MOTINOS ATVAIZDAS IR „GRAIKIŠKOS“ TAPYBOS TRADICIJA TRAKŲ PARAPINĖJE BAŽNYČIOJE*

Giedrė Mickūnaitė

VILNIAUS DAILĖS AKADEMIJOS

DAILĖS ISTORIJOS IR TEORIJOS KATEDRA

Maironio g. 6, LT-01124 Vilnius

Giedre.Mickunaite@vda.lt

Trakų Dievo Motinos atvaizdo kaita ir jos ideologinės priežastys aptariamos nagrinėjant rašytinius šaltinius ir bažnyčios architektūros bei interjero transformacijas XVII a. pirmoje pusėje. Keliami klausimai apie potridentinių nuostatų įvietinimą Trakų bažnyčioje, „graikiškos“ tapybos sampratą ir stebuklingojo atvaizdo vaidmenį jungiant bažnyčios praeitį ir Naujųjų laikų poreikius.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: *Trakų Dievo Motina*, Švč. Mergelė Marija, Naujųjų Trakų parapiinė bažnyčia, paveikslas, ikona, ikonografija, stilius, kompozicija, viduramžiai, Naujieji laikai.

Tame pačiame mieste yra Švenčiausiajai Mergelei Marijai paskirta, didžiojo kunigaikščio Vytauto 1409 metais įsteigta bažnyčia. Toje bažnyčioje yra stebuklingas graikiško pavidalo Švenčiausiosios Mergelės atvaizdas; kadaise ir pati bažnyčia buvo ištiesai senu papročiu graikiškai ištapyta; dabar gi, pastačius priebažnytį, pusė šios tapybos uždažyta kalkėmis, tačiau tokia pat tapyba tebėra chore. Atvaizdą tą kunigaikštis Vytautas, kai iš pagonies krikščionimi virto, šioje

bažnyčioje išstatė; pati gi bažnyčia be pamato, vos per du uolekčius mūrą į žemę įgilinus, pastatyta; išties stebuklingai jau tiek metų didžiulis mūras nepažeistas stovi. Šioje vietoje per Švenčiausiosios Dievo Motinos stebuklingą atvaizdą žmonės nuo seno daugybę Dievo malonių patyrė ir tebepatiria...¹

* Straipsnis parengtas įgyvendinant Lietuvos mokslo tarybos remiamą lituanistinių tyrimų ir sklaidos projektą „Trakų parapiinė bažnyčia XV amžiuje: architektūros ir sienų tapybos rekonstrukcija“, Nr. LIT-6-4. Dėkoju recenzentams už vertingas pastabas.

1 „W tym też Mieście iest Kościół założenia Naswietsey PANNY MARYEY, od Aleksandra Witolda Wielkiego Xiazecia Litewskiego: Roku 1409 fundowany. W tym kościele iest Obraz Pannę PrzenaswieŃey Cudowny / twarzy Greckiey / iakoż i sam Kościół był wŃytek z staroswiecka po Grecku malowany / teraz Babiniec robiąc połowę malowania wapnem zatarto / a chor sam z takimże malowaniem został. Obraz ten Xiaze Witold / iakto sie na Wiare Chrześcianska z Poganstwa nawrocił / w tym Kościele postanowił ten zsie sam Kościół / bez fundamentu ktorego y na dwa łokcie w ziemi niemaß / ani też

THE MIRACLE-WORKING IMAGE OF THE MOTHER OF GOD AND THE TRADITION OF “GREEK” PAINTING IN THE PARISH CHURCH OF TRAKAI

Giedrė Mickūnaitė

KEYWORDS: *Trakai Mother of God*, the Virgin Mary, Naujieji Trakai parish Church, altar painting, icon, “Greek” painting, iconography, style, composition, Early Modern Period, Council of Trent.

SUMMARY

In the first half of the seventeenth century, the provisions concerning the arrangement of churches formulated at the Council of Trent (1545–1563) were implemented in the Parish church of Trakai. The porch was added at the western wall and the apse was changed to accommodate the new high altar attached to its eastern wall. Most importantly, it was the miraculous painting of the Mother of God that stood at the centre of these transformations. In the beginning this image featured the full size Madonna against the gilded and finely ornamented background; however, in the seventeenth century it was repainted: the figure of the Virgin was cloaked in a maphorion and the bottom part of the panel was cut off to represent the half length Mother of God. As the image acquired a pseudo-iconic outlook, the fifteenth-century Byzantine murals in the church naves were whitewashed. However, the sixteenth-century murals, which decorated the post-tridentine apse, accompanied the icon-like altarpiece of the Mother of God for some time.

As time passed, the reshaped image of the Mother of God came to embody the tradition of “Greek” painting. It is suggested that the panel was transformed to convey multiple allusions: the maphorion was decorated with the Greek cross on the Virgin’s forehead and a star on her shoulder referring to the Roman icon of the *Santa Maria Maggiore* and hence the universal Christendom with its centre in Rome. The pseudo-iconic composition alluded to the whitewashed Byzantine wall paintings in

the Trakai church. The three-bloom rose in Mary’s hand provided an iconographic link to the painting before the changes, while the ornamented gild background reflected contemporaneous taste. Of all these, the “Greek” outlook was the basic characteristic of the painting. The inquiry into the early modern usage of the attribute “Greek” as related to artworks revealed that among the Catholic clergy it meant “old”, rather than implied characteristics of style. Hence, the repainting was undertaken to make the image look ancient and anchor the universal Catholic cult of images locally, in Trakai parish church. Within a century, these efforts brought the desired result: the image of the Mother of God received papal wreaths of acknowledgment of its antiquity in 1718.